

Sommaren då solen aldrig gick ner

Berättelse

En student vänder hästen norrut

Den 12 maj 1732 lämnade en ung man Uppsala och red norrut. Han hette Carl Linnaeus, skulle fylla 25 år dagen efter avresan och var långt ifrån den berömde professor han senare skulle bli. Just nu var han en fattig och ganska okänd student med en brinnande nyfikenhet på naturen.

Vetenskaps societeten i Uppsala, ett lärt sällskap, hade gett honom ett bidrag för att genomföra något som nästan ingen hade gjort förut: att resa ända upp till Lappland och beskriva landskapet, växterna, djuren och människorna där. Det var ett stort förtroende för en så ung man, och säkert kände han både stolthet och en gnagande oro inför det okända.

Det viktigaste i bagaget

Carl reste lätt, men han tog med sig det han verkligen behövde. Papper att pressa växter i, ett par handböcker, en liten kikare och, inte minst, en hatt med nät framför ansiktet. Den sistnämnda var ingen lyx. I de norrländska skogarna och myrarna fanns mygg i sådana mängder att de bildade moln, och utan skydd hade arbetet blivit outhärdligt. Resan kom att bli allt annat än bekväm. Ibland red han, ibland vandrade han till fots, och ibland tog han sig fram över vatten med båt. Maten tog ofta slut och han fick gå hungrig under långa sträckor. Nätterna kunde vara bitande kalla. Vid ett tillfälle var han nära att krossas av lösa stenblock, och en gång var han på håret nära att bli skjuten av misstag. Ändå vände han aldrig om.

Att samla en hel värld i papper

Varje gång Carl stötte på en växt han inte kände igen stannade han upp. Med stor omsorg plockade han den, lade den varsamt mellan två pappersark och pressade den platt så att den torkade och kunde bevaras. På så vis kunde han bära med sig hela den lappländska floran hem och studera den i lugn och ro. Men han nöjde sig inte med växterna. Hans anteckningsböcker fylldes av teckningar och iakttagelser av allt han mötte, från olika ugglearter till samiska kvinnor som satt böjda över sitt slöjdarbete. Redan här syns något som skulle bli kännetecknande för honom: viljan att sortera, namnge och ordna allt levande, att skapa reda i det myllrande kaos som naturen är.

En helt annan värld

Ju längre norrut Carl kom, desto starkare blev känslan av att han hade klivit in i en främmande värld. Han var uppvuxen i en prästgård i Småland, en mild och grön bygd där renar bara existerade som ord i böcker. Nu såg han dem med egna ögon: stora flockar som rörde sig som skuggor över de öppna vidderna. För honom var renen ett exotiskt djur, något nästan sagolikt. Och så var det ljuset. På sommaren upptäckte han midnattssolen, ett fenomen som måste ha förbluffat den unge smålänningen. Solen sjönk helt enkelt inte under horisonten utan fortsatte lysa även mitt i natten, så att gränsen mellan dag och natt löstes upp.

Mötet med samerna

Men det starkaste intrycket gjorde varken djuren eller ljuset, utan människorna. Carl mötte samerna, urfolket som levde av sina renar och flyttade med årstidernas växlingar. Han blev uppriktigt imponerad av deras vänlighet och av hur friskt, härdad och klokt de levde mitt i ett klimat som hade knäckt de flesta. I sina anteckningar skrev han med beundran om deras kost, deras kläder och deras sätt att överleva. Samtidigt betraktade han dem på en lärd resenärs vis, med en utomståendes blick, som något främmande att beskriva och förklara snarare än som jämlikar. Det är en spänning värd att stanna vid: även en nyfiken och öppen iakttagare bär med sig sin tids glasögon.

Hemvägen och det osynliga bagaget

Efter ungefär sex månader och en mycket lång väg vände Carl hemåt. Han var tillbaka den 10 oktober samma år. I bagaget hade han pressade växter, mineralprover, en samisk dräkt och högar av anteckningar. Men det verkligt avgörande gick inte att packa ner. Den unge mannen bar med sig en ny blick. Han hade lärt sig att möta naturen som ett system, en dold ordning som väntade på att upptäckas och beskrivas. Den övertygelsen skulle mogna under åren som följde och till slut leda fram till det som gjorde honom världsberömd: ett enkelt och genialt sätt att ge varje växt och djur ett namn som forskare i hela världen kunde förstå. Men allt det låg ännu i framtiden. Just nu var han bara en trött, myggbiten och lycklig student som hade sett solen lysa om natten.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
brinnande	mycket stark (om känsla eller intresse)
bidrag	pengar man får för att kunna göra något
gnagande	som oroar lite hela tiden
outhärdlig	omöjlig att stå ut med
på håret nära	Det var på håret nära att de krockade i korsningen.
omsorg	när man gör något försiktigt och noggrant
bevara	spara så att något inte förstörs
kännetecknande	typiskt, som visar vem eller vad något är
myllrande	full av liv och rörelse
fenomen	något som händer i naturen, ofta märkligt
förbluffa	förvåna mycket
urfolk	det folk som levt längst i ett område
härdad	van vid svåra förhållanden, tålig
jämlike	någon man behandlar som likvärdig
genial	mycket smart och uppfinningsrik

Läsförståelsefrågor

1. Hur framställs Carl i berättelsens början?
 1. Som en rik och berömd vetenskapsman
 2. Som en fattig och okänd student med stark nyfikenhet
 3. Som en ung adelsman på semester
2. Varför var hatten med nät "ingen lyx"?
 1. Den var billig
 2. Myggen var så många att arbetet annars blev outhärdligt
 3. Alla resenärer hade en sådan hatt
3. Vad antyder texten redan när Carl pressar växter och tecknar i sin anteckningsbok?
 1. Att han var uttråkad på resan
 2. Att han hade en tidig drift att sortera och ordna naturen
 3. Att han egentligen ville bli konstnär
4. Varför var renen "ett exotiskt djur" för Carl?
 1. Renar var farliga
 2. Han hade aldrig sett en ren på riktigt, eftersom det inte fanns några i Småland
 3. Renen var ovanligt liten
5. Vad är midnattssol enligt texten?
 1. En lampa som samerna använde
 2. Att solen inte går ner utan lyser även på natten på sommaren
 3. En solförmörkelse
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Carl reste på flera olika sätt under resan.
 2. Carl tyckte att samerna levde ohälsosamt.
 3. Carl kom tillbaka samma år som han reste i väg.
 4. Carl träffade en björn på resan.
7. Texten säger att Carl betraktade samerna "med en utomståendes blick". Förklara med egna ord vad det innebär och varför det är en "spänning värd att stanna vid".
8. Vad menas med "det osynliga bagaget" som Carl bar med sig hem?
9. I slutet kopplas resan ihop med det som senare gjorde Linné världsberömd. Vilket samband ser författaren mellan den unge studentens upplevelser och hans senare livsverk?
 1. Inget samband alls
 2. Resan väckte en blick för naturen som ett system, vilket senare ledde till hans namnsystem

3. Resan fick honom att sluta med vetenskap
10. Varför tror du att författaren avslutar med bilden av “en trött, myggbiten och lycklig student”, i stället för att tala om hans senare berömmelse?
11. Skriv med egna ord: beskriv hur resan till Lappland skilde sig från Carls uppväxt i Småland. Ge minst två exempel.

Diskussionsfrågor

- Carl reste ensam in i ett landskap och en kultur som var helt främmande för honom. Vad krävs av en människa för att möta det okända med öppenhet i stället för rädsla?
- Texten beskriver att Carl såg samerna både med beundran och med en “utomstående blick”. Hur påverkar det vår förståelse att den som beskriver ett folk alltid gör det utifrån sina egna värderingar?
- Stora livsverk börjar ofta i en enkel, tidig upplevelse. Finns det en händelse eller en resa i ditt liv som du tror har format vem du är i dag?
- **Skriv (6 meningar):** Berätta om en resa eller en period i ditt liv då du kom till något helt nytt och okänt. Vad upplevde du, vad var svårt, och vad tog du med dig därifrån?